

INFORMATION ON EQUALITY AND SOCIAL JUSTICE IN ISRAEL
מידע על שוויון וצדק חברתי בישראל
مركز "أدفا" - معلومات حول المساواة والعدالة الاجتماعية في إسرائيل

משרד החינוך מפריט את תכנית החומש למגזר הערבי

נייר עמדה

ד"ר שלמה סבירסקי

10.8.2000

בשנת 1999 הכריז משרד החינוך על הפעלת תוכנית חומש במגזר הערבי. לתוכנית הוקצה סך של 250 מיליון ש"ח על-פני חמש שנים.

עתיבת מתברר כי תוכנית החומש לא תופעל, כמו שתי קודמותיה בעשר השנים האחרונות, על-ידי מערכת החינוך עצמה - אלא באמצעות קבלנים פרטיים.

בטופס המכרז מצוין היעד של משרד החינוך: "קידום מגזר דוברי הערבית במערכת החינוך בישראל כאחד מתחומי העשייה להם יעניק המשרד עדיפות גבוהה" (משרד החינוך, מכרז 44/7.00, עמ' 4). אם לשפוט על-פי עצם ההחלטה להפריט את תוכנית החומש, ועל-פי תנאי המכרז - נראה כי משרד החינוך מבקש להשיג את היעד המבורך שקבע לעצמו במחיר זול ובתשלום חד-פעמי, שאין בצדו התחייבות ארוכת-טווח לשיפור מערכת החינוך במגזר הערבי.

בעיה: טווח קצר בלבד

מרגע שהתוכנית מופעלת באמצעות קבלנים פרטיים, הרי שהכספים המיועדים לה אינם מיתוספים לבסיס התקציב של מערכת החינוך הערבית. בתום חמש שנות התוכנית, תיוותר מערכת חינוך זאת ברמה התקציבית הנוכחית - עם מספר שעות-ההוראה הנוכחי ועם מספר תקני-ההוראה הנוכחי.

במלים אחרות, ההפרטה של תכנית החומש הופכת אותה לזריקה חד-פעמית ובת-חלוף, אשר ספק אם תותיר אחריה עקבות לטווח הארוך.

בעיה: הזנחת כוחות-ההוראה ערביים

הפרוייקט לא יעשיר את כוחות ההוראה במגזר הערבי. סביר להניח כי מרבית הקבלנים יהיו גופים ממרכז הארץ, שפעלו כבר בעבר בפרוייקטים דומים עבור משרד החינוך.

בעיה: "שיטה" של כיבוי שרפות

ההפרטה המתמשכת יוצר תלות הדדית בין משרד החינוך לקבלנים: בה בשעה שהקבלנים מתעשרים ומתחזקים והופכים לתופעה של קבע, משרד החינוך מתרגל להתמודד עם בעיות החינוך בשכונות, בעיירות הפיתוח וביישובים הערביים שלא בדרך של שינוי מהותי וארוך טווח, אלא בדרך של כיבוי שרפות באמצעות שירות כבאים פרטי.

משרד-החינוך חוזר בדרך הכישלון

תוכנית החומש המופרטת, המוצעת למגזר הערבי, מזכירה במרבית מאפייניה תוכנית אחרת של משרד החינוך שזה עתה הגיעה לסיומה: "תוכנית 30 היישובים". אותה תכנית נועדה לשנות את מערכות החינוך בשלושים יישובים ברחבי הארץ, באמצעות קבלנים פרטיים - או, בלשון משרד החינוך, "גופי התערבות חיצוניים".

פרוייקט 30 היישובים לא השיג הישגים של ממש, למרות "שהחל את דרכו בשנת 1993 במעורבות רבה של הנהלת המשרד בו, ונשא עמו בשורה וחזון" לשנות את מערכות החינוך המקומיות" (מבקר המדינה, דו"ח שנתי 2005, עמ' 397). מבקר המדינה, שבדק את הפעלת התכנית בארבעה יישובים בדרום הארץ - נתיבות, ירוחם, אופקים ושדרות □ העלה כי רק באחד מהם נשא הפרוייקט תוצאות חיוביות, בעוד שבשאר הוא היה תופעה בת-חלוף.

אין הפקת לקחים

משרד החינוך ממנהר להציע מתכונת דומה ליישובים הערביים, עוד לפני שהפיק את לקחי "תוכנית 30 היישובים". לפי דו"ח מבקר-המדינה, "המשרד השקיע מיליוני ש"ח בביצוע הערכות לפרויקט שנעשו במשך שנים בידי מנגנון הערכה פנים-משרדי ובידי צוות מחקר אקדמי; השימוש בהערכה הפנימית החל לדעוך לאחר שנת 1997, ותוצרי ההערכה החיצונית לא עובדו בידי המשרד, עד מועד סיום הפרויקט, לכדי סיכום כולל שישמש בסיס להפקת לקחים מהפעלתו" (שם: 389). מבקר-המדינה מציין כי "מן הראוי שהמשרד יפעל לגיבוש המידע על השפעות הפרויקט על מערכות החינוך ביישובים, יפיק מהן את המסקנות והלקחים שינחו אותו ביישום תוכניותיו בעתיד" (שם: 398).

מורים חסרי-ניסיון בשכר נמוך

הצעת המכרז להפעלת תכנית החומש למגזר הערבי מציינת כי על כל המורים שיועסקו בפרויקט להיות מורים מוסמכים, בוגרי מכללות להוראה או בוגרי אוניברסיטאות, כולם בעלי רשיון הוראה. בד בבד מציינת הצעת המכרז כי "לא יועסקו מורים עובדי מדינה", או מורים "אשר הנם בו בעת מורים בבית הספר עצמו, או בבתי ספר אחרים שבמסגרת אותה הרשות המקומית".

תנאים אלה מותירים בעיקר קבוצה אפשרית אחת: צעירים וצעירות שזה עתה סיימו את חוק לימודיהם, ללא ניסיון, ללא ותק וללא קביעות - ואשר שכרם, יש להוסיף, יהיה נמוך.

[סקירה על "תוכנית החומש לקידום מערכת החינוך הערבית והדרוזית" - ראו: מרכז אדוה, תקציב המדינה לשנת 2000 והאזרחים הערבים בישראל. תל-אביב: 20.12.99]

מרכז אדוה, ת.ד. 36529, תל-אביב 61364, טל. 03-5608871, פקס. 03-5602205

Fax. 03-5602205, Adva Center, POB 36529, Tel Aviv 61364, Tel. 03-5608871

e-mail: advainfo@netvision.net.il